

4

SYNTESE

Fra scenarier til regionalplan



PERSPEKTIV 2050

Scenarier for Jæren

PERSPEKTIV 2050

Innenfor rammen av prosjektet Perspektiv 2050 har det høsten 2018 vært gjennomført en scenarioprosess til støtte for revideringen av regionalplanen for Jæren. Prosjektet har munnet ut i tre scenarioer som utforsker utviklingen på Jæren mot 2050.

Prosjektet er iverksatt av regionalplanavdelingen i Rogaland fylkeskommune, med støtte fra Greater Stavanger, Grønn By og Næringsforeningen i Stavanger-regionen.

Prosjektet har vært ledet av Rodeo arkitekter, Dietz Foresight og Smith Wergeland kulturbyrå. Denne rapporten er en av fire, og er forfattet av Rodeo arkitekter, Dietz Foresight og Smith Wergeland kulturbyrå.

Dette dokumentet sammenfatter materialet som har vært produsert i forbindelse med Perspektiv 2050-prosjektet. Tanker er å gjøre det operasjonelt tilgjengelig for arbeidet med revisjon av regionalplanen. Dette innebærer å fortolke materiale produsert på arbeidsverkstedene, samt historisk materiale og dataanalyser fra de øvrige tre dokumentene, og spisse dette inn mot en utviklingsmatrise; et verktøy som kan være nyttig for å se sammenhengen mellom mer visjonære 30-årsperspektiv og de umiddelbare utfordringene - og mulighetene - en står ovenfor på dagens Jæren.

Prosjektet har resultert i fire rapporter:

1. Oppsummering av scenarioprosess: dokumentasjon og resultater
2. En historie for fremtiden: Jæren i et kultur- og planhistorisk perspektiv
3. Statistiske horisonter: Visuelle analyser, statistikk og data
4. Syntese: Fra scenarioer til regionalplan

Kontaktpersoner: Jan Dietz, Anders Ese og Hilde Gunn Bjelde



Bildematerialet i rapportene er forfatternes egne bilder fra scenarioverkstedene, bilder hentet fra Rogaland fylkeskommunes bildearkiv og bilder med bruksrettigheter.

Innhold

Et medvirkningsbasert bidrag til regionalplanen	4
Hva kan vi lære av historien?	6
Utviklingstrender og muligheter	8
Operasjonalisering av materiale	10
Innsatsområder og målsetninger	13
Forslag til en utviklingsmatrise	14
Bærekraftsmålene og målsetninger for Jæren	20



Et medvirknings- basert bidrag til regionalplanen

I disse dager er Rogaland fylkeskommune i gang med å revidere regional plan for Jæren. Planen skal legge føringer for areal- og transportutviklingen, og skal gi strategisk regning for hvordan regionen skal utvikle seg de neste 30 årene. For å kunne planlegge frem i tid, er det nødvendig å forstå hvilke globale, regionale og lokale krefter som vil kunne påvirke regionen, og hvilket mulighetsrom som eksisterer for videre utvikling. Regionalplanens rolle kan beskrives som et veikart for langsiktig areal- og transportutvikling for Jæren; en strategisk retning for hvordan man ønsker at regionen skal vokse de neste 30 årene. Revideringsarbeidet skal altså sikre at dette veikartet på best mulig måte styrer og styrker utviklingen av Jæren i takt med stadig skiftende samfunnsforhold, frem mot 2050. Dette er en spennende mulighet til å aktivt påvirke fremtiden til Jæren – og vise vei. Perspektiv 2050 inngår som en del av prosessen, for å sikre et bredt og fremtidsrettet kunnskapsgrunnlag - hvilket er en forutsetning for å fatte kloke, fremtidsrettede valg for Jæren. Som en

viktig del av et kunnskapsgrunnlag i arbeidet med å revidere Regionalplanen, har Perspektiv 2050 fokusert på å utarbeide fremtidsbilder for Jæren gjennom bred, gjennomtenkt medvirkning. På verkstedene har et utvalg næringslivsaktører, representanter fra kommuner, politikere, kunnskapsorganisasjoner og andre relevante aktører diskutert mulighetsrommet for en videre utvikling og fornyelse av Jæren. Første verksted belyste trender og krefter som påvirker regionen, som et grunnlaget for å diskutere hvilke muligheter og utfordringer Jæren står overfor. På det andre verkstedet diskuterte deltagerne hvilke mulige fremtider Jæren står overfor. På siste samling var hovedoppgaven å drøfte hva de ulike fremtidene kan bety for målene i regionalplanen og samhandling i regionen.

Gjennom planlegging tar kommuner og fylkeskommuner sikte på å trekke opp noen rammer som legger premisser for privat næringsliv, organisasjoner og foreninger og innbyggere. Med en regional plan ønsker man å finne løsninger som utvikler

regionen i en ønsket retning, samtidig som den enkelte kommune har frihet til å kontekstualisere strategier og tiltak slik at de på best mulig måte svarer på forhold lokal. Her er behovet for helhetlig planlegging stort, særlig i en region med et bredt geografisk, økonomisk, historisk, kulturelt og naturspektrum. Det er altså ingen liten oppgave å utforme en plan som kan stake ut en samlet kurs på tvers av samfunnsområder og geografi og som i en viss grad må forsøke å forutser hvilke krefter og trender man skal planlegge på grunnlag av. Og desto viktigere er det å invitere ulike aktører til å delta i prosessen. Dette vil sette økt fokus på samfunns mangfold, ulike brukerbehov og i beste fall bidra til tettere bånd og samarbeid mellom fagdisipliner og brukergrupper i møte med komplekse utfordringer. Det er viktig at planen er forankret hos dem den gjelder, inkludert kommunene som skal integrere den strategiske retningen i sine planer. Med andre ord: behovet for en bedre forankring av planen, og en forenkling og tydeliggjøring av dens relevans på et lokalt/kommunalt plan, er helt sentral. I denne prosessen vil interesser kunne avveies og viktige avklaringer foretas, noe som gir planen legitimitet blant de som skal ta den i bruk. Videre vil medvirkning bidra til en bredere forståelse av hvor vi står i dag, og mulighetsrommet man skal planlegge ut i fra.

Med Perspektiv 2050 har nettopp den medvirkningsbaserte planleggingen stått i fokus gjennom utvikling av ulike fremtidsscenarioer for Jæren. I dette arbeidet har en rekke aktører fra Jæren deltatt og bidratt med sin forståelse av fortid, nåtid og fremtid. Basert på resultatene fra arbeidsverkstedene ser vi stor grad av enighet blant aktørene i forhold til ønskede og

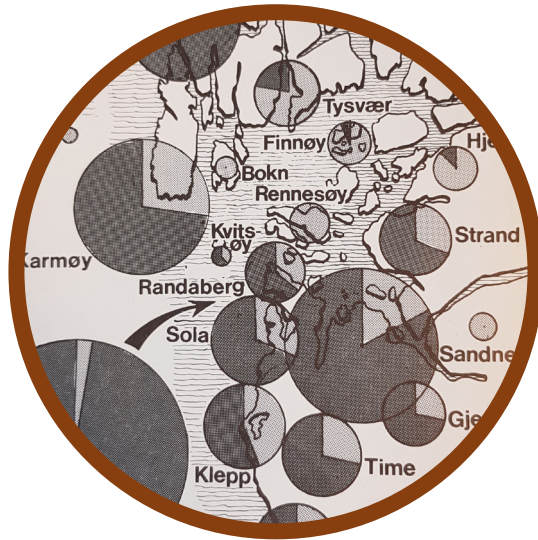
uønskede fremtidige utviklingstrekk i regionen. Dette lover godt for regionalt samarbeid - et forhold som har stått sentralt i hele prosessen.

Men hvordan skal arbeidet med Perspektiv 2050, altså resultatene fra scenarioprosessen, kunne nyttiggjøres i det videre arbeidet med regionalplanen? Hvordan skal 30-årsperspektivet i arbeidsverkstedene fortolkes og operasjonaliseres inn i et regionalplanperspektiv som spenner over en kortere tidshorisont? I dette dokumentet har vi forsøkt å syntetisere de ulike resultatene fra Perspektiv 2050 inn mot et operasjonelt bidrag til regionalplanen. Dette har vi forsøkt gjort gjennom:

- 1) å analysere forholdet mellom det som anses som viktige drivkrefter for fremtiden opp i mot hvilke temaer historiske fylkesdelplaner og regionalplaner har tatt opp. Hvor kan vi se gjentakende mønstre, hvordan har tidligere planer blitt implementert, og hvor har de feilet? Og kan vi strukturere fremtidig planlegging slik at man unngår tidligere problemer samtidig som fremtidens utfordringer adresseres?
- 2) å fortolke materialet fra arbeidsverkstedene på en slik måte at det stemmer overens med tidshorisonten til regionalplanen, samtidig som materialet fordeles på de innsatsområdene fylkeskommunen fokuserer på.
- 3) å produsere en *utviklingsmatrise* som sammenstiller materialet i en logisk motor.
- 4) å vurdere materialet produsert opp i mot FNs bærekraftsmål. Hvordan kan FNs bærekraftsmål brukes som en del av planleggingen på Jæren?



Kvitsøy på Jæren. Kilde: Rogaland fylkeskommune



Hva kan vi lære av historien?

1

Omstillingsevne. Jæren har opplevd betydelige konjunktursvingninger med tanke på nærings-grunnlag og produksjonsevne. På tross av perioder med usikkerhet og nedgang har regionen alltid kommet tilbake med fornyet kraft. En særlig viktig periode var inngangen til 1970-tallet, da området begynte å bygge seg møysommelig opp igjen etter at mange tradisjonelle næringer hadde gått nedover over lengre tid. Etter hvert ble både deler av fiskeindustrien og jordbruksindustrien omgjort til oljerelatert industri. Jæren har vist at det er mulig å overføre kunnskap og kompetanse fra ett felt til et annet. Denne kvaliteten løper som en rød tråd gjennom den moderne historien og vil være viktig å ta med seg inn i fremtiden, nå som Jæren må begynne å omstille seg igjen, til mindre grad av oljeavhengighet. Selv om dette ikke er gjort i en håndvending, viser historien en vilje til å absorbere ny teknologi og iverksette nye tiltak når tiden krever det.

2

Konsistent planlegging. Kombinert med vilje til omstilling viser den overordnede planhistorien at Jæren samtidig har lyktes i å etablere bestemte satsningsområder og holde fokus på dem over tid. De aller fleste plantema det snakkes om i dag var allerede på plass i den første regionalplanen fra 1972. Man skjønnte at Forus, da som nå, ville bli et sentralt område for utviklingen av regionen som helhet. Strategisk plassering av utdanningsinstitusjoner var et annet grep som begynte den gangen og som har vært styrende for områdeutviklingen inn i vår tid. Balanseforholdet mellom ulike typer handel og næring var også nøye utredet på et tidlig tidspunkt. Tidene endrer seg, men visse tema blir stående som essensielle for regionens utvikling. Den første regionalplanen var dessuten langt fremme i sin tid på enkelte punkt, som den grundige drøftingen av miljø- og klimaspørsmål og introduksjonen av fortetting som en fremtidsrettet strategi for by- og tettstedsutvikling.

3

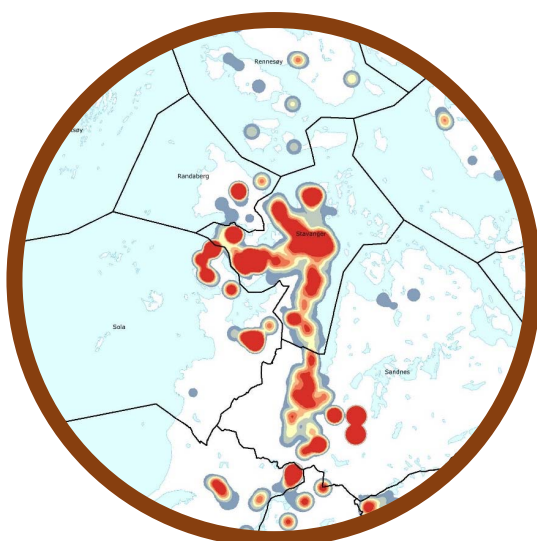
Store prosjekt blir gjennomført. Det kan være frustrerende å være vitne til den tregheten som ofte utspiller seg i forholdet mellom planer og faktisk utføring av de tiltakene som planene tilrår. Jæren er ikke et unntak fra denne regelen. Ting har tatt tid. Men ser man på flertallet av de store prosjektene, har de som regel blitt en realitet. Dobbeltspor mellom Nærbø og Stavanger ble foreslått tidlig på 1970-tallet, bygget ut til Sandnes 2009, og nå foreligger det planer om forlengelse til Egersund, altså lengre enn den opprinnelige planen. Jærens første sykkelnettverk ble utredet på 70-talet, bygd ut i etapper - og i dag har regionen enda mer ambisiøse planer på området. På 70-tallet begynte man også å snakke om Ullandhaug som fremtid universitet. Dette ble en realitet i 2004. Det kan virke som om de overordnede planene har vært viktige med tanke på å etablere en utviklingsmentalitet, som siden filtrerer gjennom politikk, forvaltning og investering og blir gjennomført.

4

Ubalanse mellom visjon og virkelighet. I kontrast til en betydelig gjennomføringsevne på visse punkt, viser planhistorien også at det tidvis har vært et misforhold mellom ambisjoner og implementering. Dette er ofte et trekk ved overordnede planer: Man går bredt ut, utreder det meste av aktuelle tema og fyller planen med gode intensjoner. Ulempen er at det sjelden er ressurser nok i alle leddene som skal gjøre intensjonene om til handling. Dette har vært en kilde til tilbakevendende kritikk, ikke minst da Regionalplankontoret på Jæren selv evaluerte sin gjennomslagskraft i 1992. Kanskje har de tidligere planene vært litt for uklare med tanke på prioriteringer og tidslinjer. Mye kan gjøres over tid, men alt kan ikke skje samtidig. Uten denne distinksjonen tydelig på plass har nok enkelte av planene skapt for høye forventninger til hurtige effekter. Dette blir et viktig utbedringsområde i den kommende regionalplanen.

5

Regional konsolidering. Jæren har vært en av de beste regionene i Norge med tanke på å snakke om sammenslåing, tenke samarbeid og reflektere rundt viktige tema på regionalt nivå. Selv om det tidvis har vært konfliktlinjer, uenighet og direkte motstand kommunene i mellom, virker det å være en utbredt forståelse om at Jæren gir mening som regional helhet. Innstillingen til samarbeid er der, det viser igjen både kulturhistorisk og planhistorisk. Slett ikke alle vil definere seg som jærboer innenfor et stadig utvidet område, med Jæren har likevel utviklet seg som territorium uten at det har virket som en kunstig og tvungen prosess. Det er stadig en viss distanse, både kulturelt og geografisk, mellom Sirevåg i sør og Rennesøy i nord, men de som bor i disse regionale ytterkantene er bundet sammen av en rekke fellesinteresser, spesielt med tanke på store felt som transport, næring og sysselsetting. Det ville vært langt verre å samordne de ulike lokale interessene uten en betydelig grad av felles forståelse.



Utviklingstrender og muligheter

Jæren står potensielt foran store omveltninger i årene som kommer. *Statistiske horisonter* (dokument 3), presenterer en rekke trender og drivkrefter som påvirker regionen. Disse er basert på arbeidsverksted 1, og videre underbygget med statistikk og analyse. Tunge trender inkluderer:

1 Attraktivitet

Jæren er blant de mest attraktive regionene i Norge (NHOs kommune NM; Telemarksforsknings *Reisen til Rogalands framtid*). Den sterke befolkningsveksten er utelukkende knyttet til arbeidsmarkedet, og er et resultat av en kraftig vekst i arbeidsplasser og tilflytting fra utlandet til regionen. Tar man høyde for effekten av vekst i arbeidsplasser, viser beregninger at Rogaland hatt en negativ attraktivitet mellom 2003-2013. Dette betyr altså at andre faktorer som kan virke inn på attraktivitet, som ameniteter (naturforhold, sentrumkvaliteter, tilbud, kultur og idrett etc.), identitet og stedlig kultur og omdømme til steder på Jæren i mindre bidrar til at folk velger å bosette seg her. Dette er med andre ord områder man kan satse på i årene som kommer for gjøre attraktiviteten mindre avhengig av arbeidsplassvekst.



2

Oljepris

Med en økonomi som i stor grad er knyttet opp mot oljepriser, er regionen svært sårbar for konjunkturer i oljesektoren. Den tydelige nedgangen i oljebransjen fra 2014, har ført til en kraftig reduksjon i arbeidsmarkedet og tilsvarende reduksjon i befolkningsvekst (Stavanger og Sandnes har opplevd en negativ befolkningsvekst). Videre ser vi at andre faktorer, som boligutvikling, urbanisering, flytting og skatteinntekter, er nært knyttet opp mot oljeprisen. Det er stor usikkerhet knyttet til oljebransjen på sikt. De fleste av kreftene som påvirker oljebransjen er eksogene til Jæren. Det innebærer at regionen i liten grad har mulighet til å påvirke utviklingen, men vil likevel kunne redusere risikoen ved å i større grad tilrettelegge for og satse på alternative næringer.

3

Urbanisering

Vi ser en klar urbaniseringstrend på Jæren, med tilflytting til byene. Bypakke-kommunene (Randaberg, Sola, Sandnes og Stavanger) har opplevd særlig høy befolkningsvekst. Med høy tetthet, stor befolkningsandel og flest rike og fattige, utviser Stavanger klare "storbytrekk". Sandnes gjør ikke dette i like stor grad. Urbaniseringen har, til tross for en konsentrert bosetnings- og infrastrukturutvikling langs "bybeltet" ført til en høy avgang på jordbruksjord på Nord-Jæren. Dette reflekterer den relativt utflytende urbanisering man ser i dag.



Operasjonalisering av materialet

Arbeidet med scenarioene har gitt oss noen viktige pekere på hvilke fremtid(er) Jæren må forholde seg til. Utover å tydeliggjøre disse mulige fremtidene har scenarioarbeidet en annen viktig funksjon: det fungerer som et spill for hvor vi står i dag. Eller rettere sagt; ved å diskutere hvor vi er på vei danner vi oss et bedre bilde av hvor vi står i dag. Gjennom arbeidsverksteder med en variert gruppe mennesker som representerer svært ulike posisjoner på Jæren, oppnår vi en ting til: vi danner oss et *felles* bilde av hvor vi står i dag (fig. 1). Dette er i seg selv positivt for det regionale samarbeidet. Oppnår vi en noenlunde felles forståelse av dagens situasjon på Jæren, og er vi enige om positive og negative trekk ved de fremtidene som utvikles gjennom arbeidet med scenarioene, vil det være enklere å diskutere og bli enige om hvor vi vil og ikke minst hvor vi ikke vil – altså målsetninger (fig. 2), hvordan vi kommer oss dit vi vil – altså tiltak og anbefalinger (fig. 3).

I en noe filosofisk ånd påpeker Sosiolog Celia Lury at fremtidsscenarioer ikke bare handler om å se fremover, men at det like gjerne kan handle om å stille seg i en tenkt fremtid og se bakover på nåtiden. Ved å ekstrapolere en rekke sammenvevde drivkrefter inn i fremtiden bygger vi opp en historiefortelling som lar oss analysere hvor vi

står i dag. Dette kan gjøre det mulig for oss å tydeliggjøre pågående prosesser – som det kan være vanskelig å få øye på, men som likevel er viktige for utviklingen i dag og i en nær fremtid.

Dette gjør at arbeidet med scenarioene, til tross for at de ser 30 år frem i tid, kan ha en viktig funksjon i det vi setter søkelyset på dagens realiteter, og arbeidet med regionalplanen. På de neste sidene forsøker vi å metodisk operasjonalisere det teoretiske forholdet Lury beskriver, slik at materialet som har blitt opparbeidet og analysert i løpet av arbeidsverkstedene, kan komme til direkte nytte i regionalplanarbeidet.

I første omgang gjennomfører vi en visuell øvelse for å tydeliggjøre et grunnprinsipp (s 13). Den sirkulære representasjonen av fylkeskommunens innsatsområder (fig. 4) åpnes opp til et horisontalt bånd (fig. 5).

Innsatsområdene påvirkes av ulike samfunnsmessige drivkrefter (globale så vel som lokale). Disse kan prinsipielt sett organiseres og plasseres over (positive) og under (negative) innsatsområdene (fig. 6), og kan hentes fra arbeidsverkstedene.

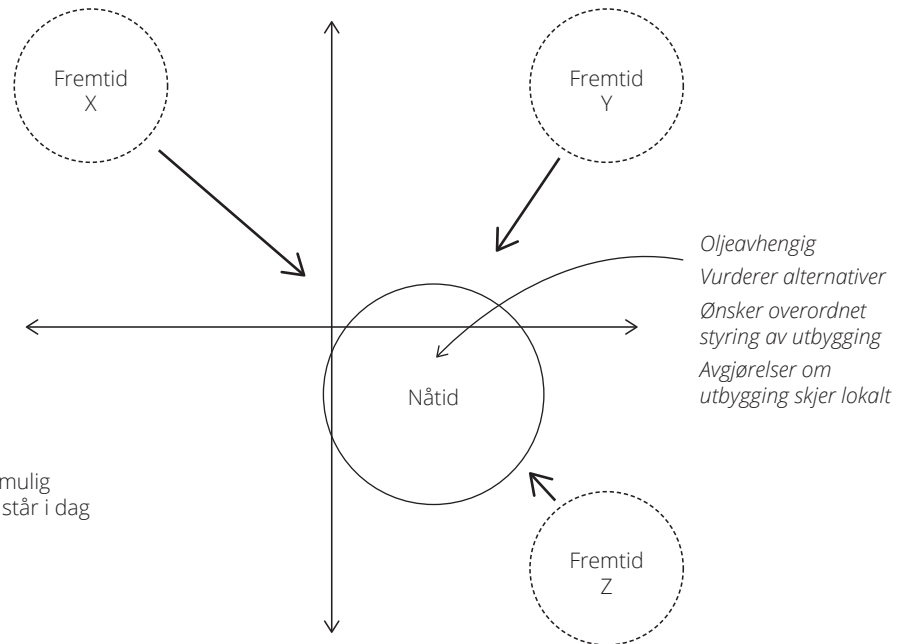


Fig 1
 Scenarioene gjør det mulig å bli enige om hvor vi står i dag

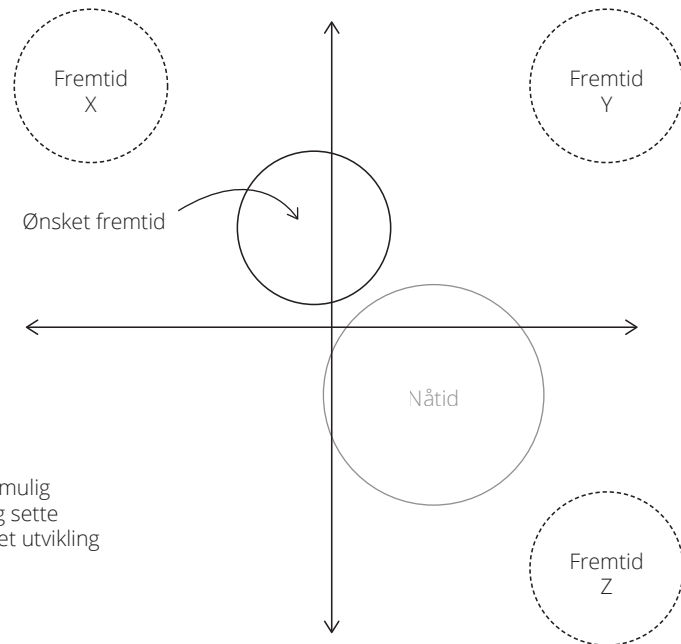


Fig 2
 Scenarioene gjør det mulig å vite hva vi ikke vil, og sette målsetninger for ønsket utvikling

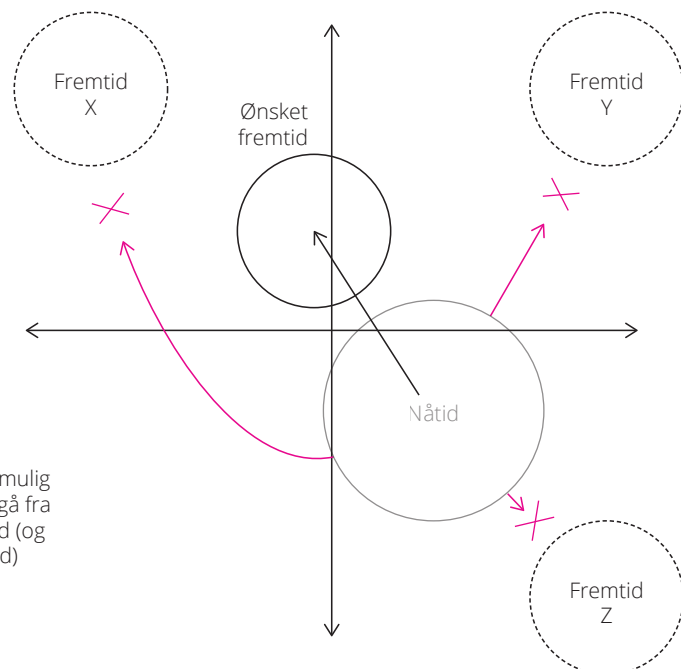


Fig 3
 Scenarioene gjør det mulig å definere tiltak for å gå fra nåtid til ønsket fremtid (og unngå uønsket fremtid)

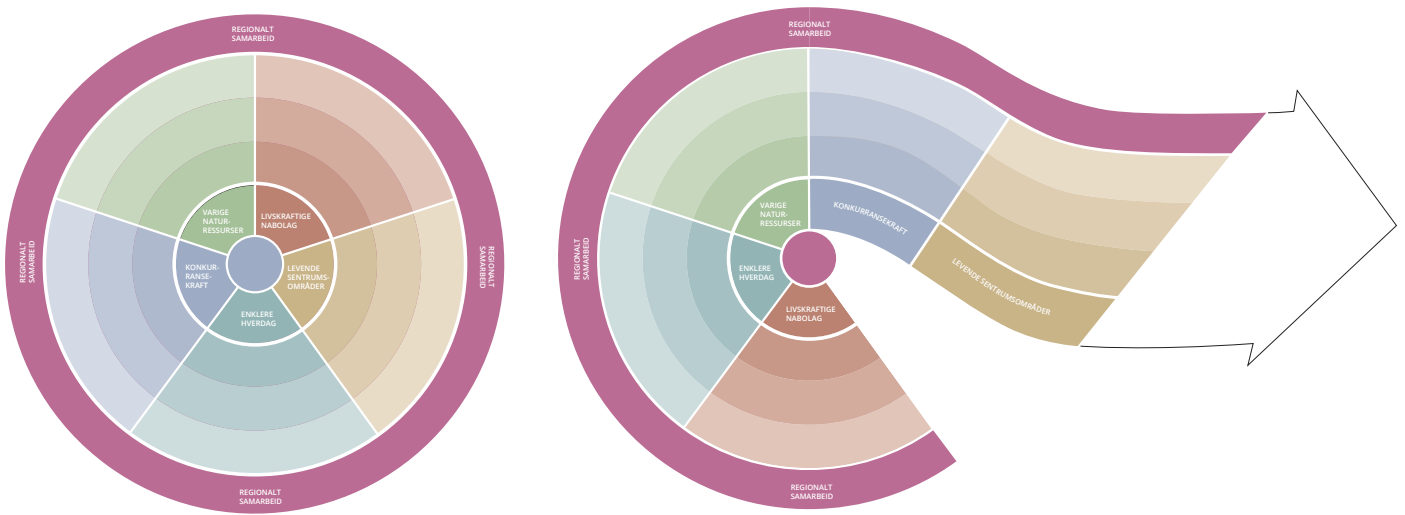


Fig. 4 Innsatsområdene fordelt i et sirkulært hjul, omkranset av regionalt samarbeid. Hjulet «rulles ut» for å undersøke de hvordan en evt. visuell logikk kan bygges opp.

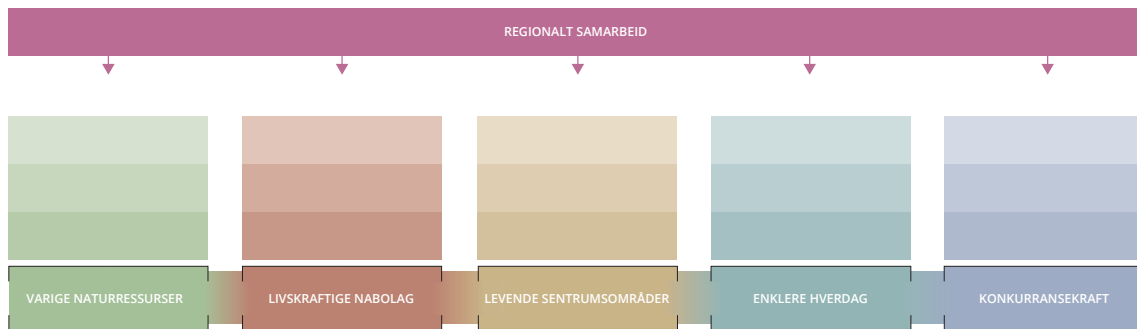


Fig. 5 Overlappen mellom innsatsområdene eksantueres og det regionale samarbeidets retning inn mot innsatsområdene tydeliggjøres

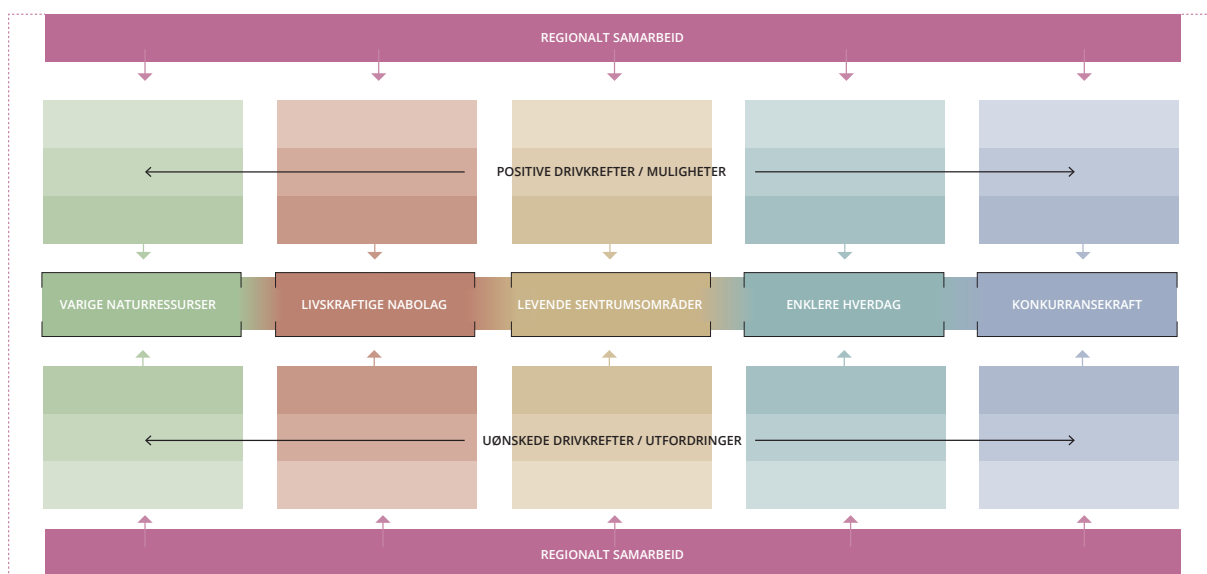


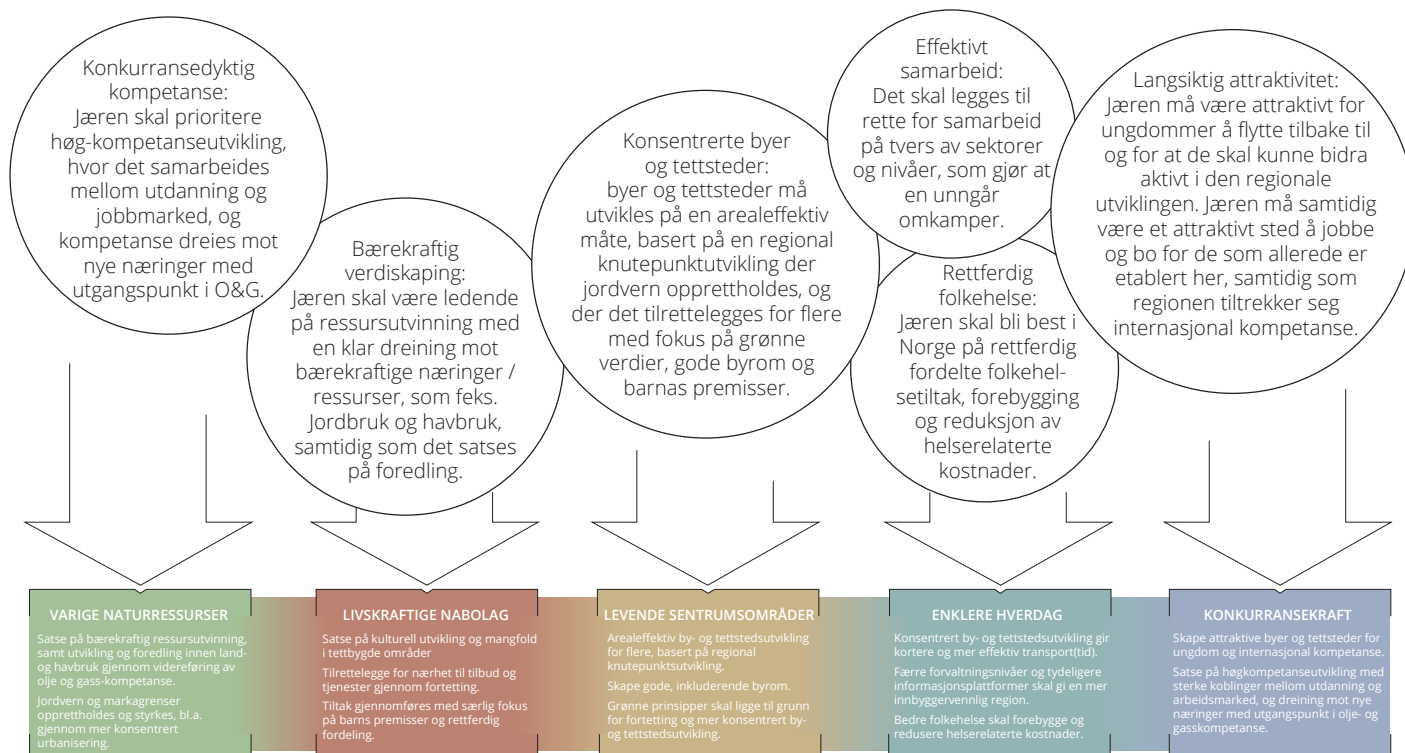
Fig. 6 Drivkrefter som påvirker innsatsområdene legges til, og det skilles mellom positive og negative krefter. Det regionale samarbeidet «brettes rundt» modellen for å tydeliggjøre hvor bredt dette samarbeidet må spenne.

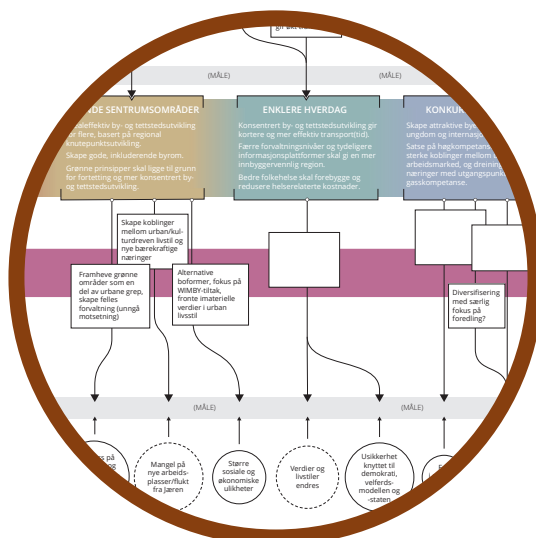


Innsatsområder og målsetninger

Før drivkreftene som påvirker innsatsområdene blir plassert og før vi ser på hvordan de påvirker innsatsområdene, er det et poeng å vurdere hva vi vil med innsatsområdene. Eller retttere sagt: Hva er målsetningene for Jæren, og hvordan fordeles disse på innsatsområdene? Gjennom arbeidet med scenarioene har det blitt utviklet en rekke forslag til målsetninger

for Jæren. Disse har blitt fortolket under, og er deretter forsøkt overført til innsatsområdene. Vi har nå et grunnlag for å se på årsakssammenhenger og relasjoner mellom drivkrefter og mål. *Det presiseres at den konkrete ordlyden i målsetningene for innsatsområdene ikke er jobbet fram som gruppearbeid, men er fortolket som et eksempel på hvordan dette kan gjøres.*





Forslag til en utviklingsmatrise

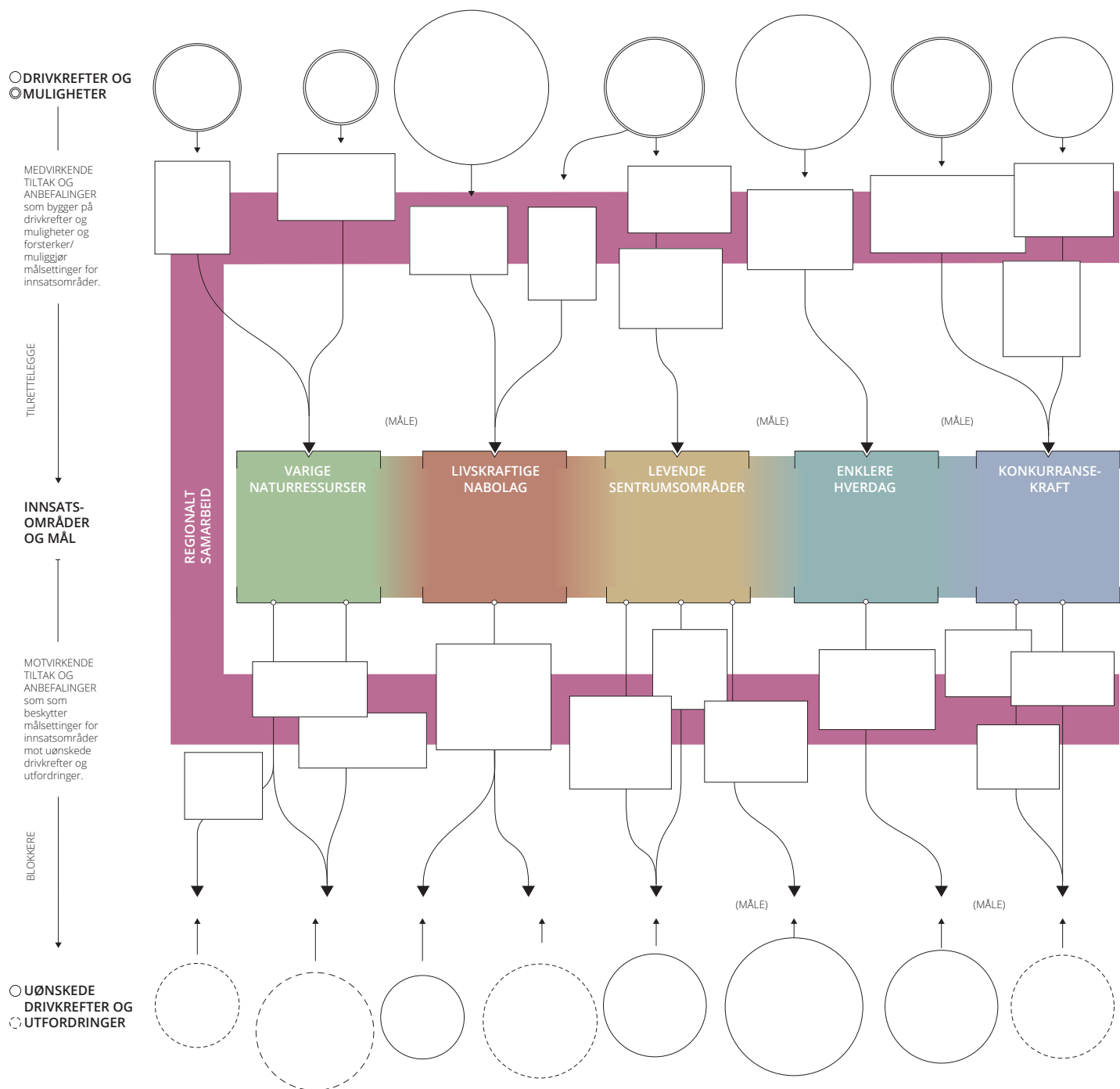
Utviklingsmatrisen er en visuell tilnærming til hvordan funnene fra scenarioarbeidet kan bidra til videre arbeid med regionalplanen. Utviklingsmatrisen er tenkt som en motor eller maskin, som synliggjør koblinger mellom drivkrefter og de anbefalte målsetningene for Jæren som deltakerne på arbeidsverkstedene kom frem til. Matrisen bør sees på som innholdsmessig uferdig, hvor målsetninger, drivkrefter, tiltak og resultat kan legges til, fjernes eller endres i takt med utviklingen av det overordnede prosjektet.

Logikken i motoren er som følger: I den nære fremtiden på Jæren ønsker en å oppnå en rekke bestemte målsetninger. I utviklingsmatrisen fordeles disse målene på fylkeskommunens innsatsområder. Samtidig vet vi at samfunnet er utsatt for eksterne (og regionalt interne) drivkrefter. Noen av disse er positive og kan være til hjelp for å nå målsetninger, andre er negative. Motoren visualiserer forholdet mellom mål og drivkrefter, der tiltak foreslås for 1) å forsterke positive drivkrefter for å nå målene, og 2) motvirke negative drivkrefter for å beskytte målene.

Som konseptuelt produkt søker vi med utviklingsmatrisen å koble sammen mulige utviklingstrekk frem mot 2050 med de mer nære

og umiddelbare utfordringene og mulighetene som kommende regionalplan må forholde seg til. Ettersom deltakerne i arbeidsverkstedene ikke har jobbet direkte med utviklingsmatrisen, er det konkrete innholdet blitt til gjennom fortolkning av det materialet som deltakerne har bidratt med. *Det tekstlige innholdet i utviklingsmatrisen må altså sees på som eksempel på innhold.* For eksempel er de anbefalte målsetningene skrevet om for å stemme overens med innsatsområdene. Denne tilnærmingen er valgt fordi vi tror det vil være mer nyttig for det videre arbeidet å diskutere målsetninger i relasjon til fylkeskommunens nåværende innsatsområder, snarere enn å være løser koblet til fremtidsbilder med 30 års horisont. Målene for innsatsområdene beskrevet i utviklingsmatrisen må altså ikke forveksles med mål for innsatsområdene slik de foreligger i regionalplanen. Utviklingsmatrisens forslag til mål er hentet fra arbeidsverkstedene. Prinsipielt er det likevel ikke noe problem å bytte ut ordlyden i disse målsetningene.

Samtidig er materialet fra arbeidsverkstedene fortolket for å kunne liste opp viktige drivkrefter, muligheter og utfordringer som kan påvirke målsetningene. Denne fortolkningen er nødvendig da drivkrefter fra arbeidsverkstedene har en 30-års horisont, mens



Prinsipiell fremstilling av utviklingsmatrisen

drivkrefter i utviklingsmatrisen må nyanseres slik at de er avstemt med tidshorizonten til de foreslåtte målene for innsatsområdene.

Ettersom poenget med scenarioarbeidet har vært å løfte blikket og tenke langt frem, vil det naturlig nok være manglende overlapp mellom dette visjonære perspektivet og de mere konkrete oppgavene man står ovenfor når regionalplanen skal revideres. Utviklingsmaterisen overleveres dermed med noen hull eller blanke felt. Dette må gjerne sees på som en mulighet for videre arbeid med innhold i den grad matrisen kan brukes som et aktivt verktøy i utviklingen av det videre prosjektet.

Utviklingsmatrisen har likhetstrekk med en *logical framework matrix* (logframe matrix), og kan sees på som en kvalitativ fortolkning av en slik logframe matrix. Det er da også mulig å utvide utviklingsmatrisen for å skille mellom f.eks. overordnede mål, delmål eller indikatorer. Dette kan gjøres for å nyansere og detaljere forholdet mellom drivkrefter og målsetninger og kan være nyttig hvis en ønsker å utvikle en handlingsplan.

På neste side vises et eksempel på hvordan utviklingsmatrisen kan fungere. På s 18-19 gjenntas matrisen med mål om å utforskes synergier og utfordringer knyttet til regionale samarbeid.

○ DRIVKREFTER OG
● MULIGHETER

MEDVIRKENDE
TILTAK OG
ANBEFALINGER
som bygger på
drivkrefter og
muligheter og
forsterker/
muliggjør
målsettinger for
innsatsområder.

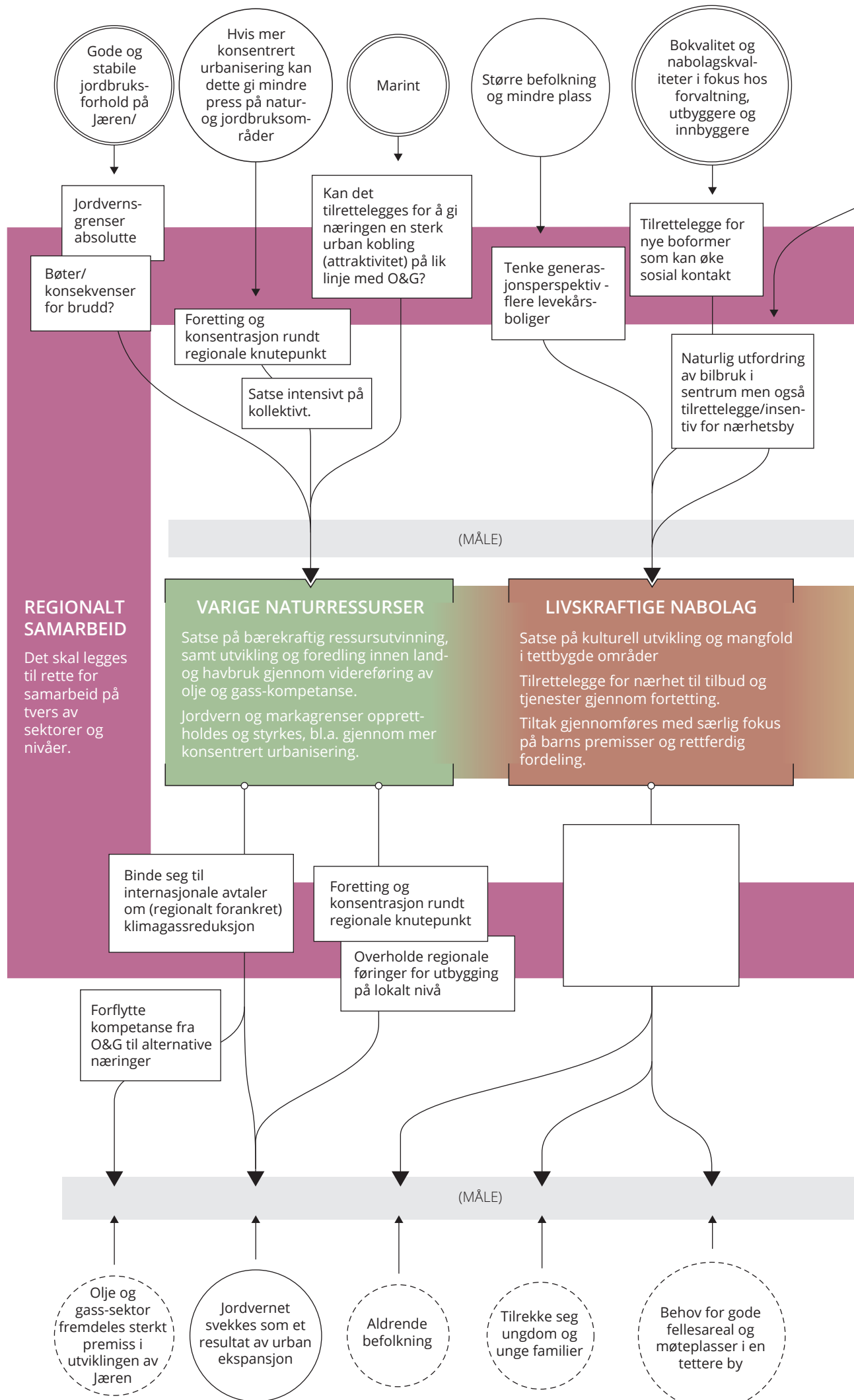
TILRETTELEGGJE

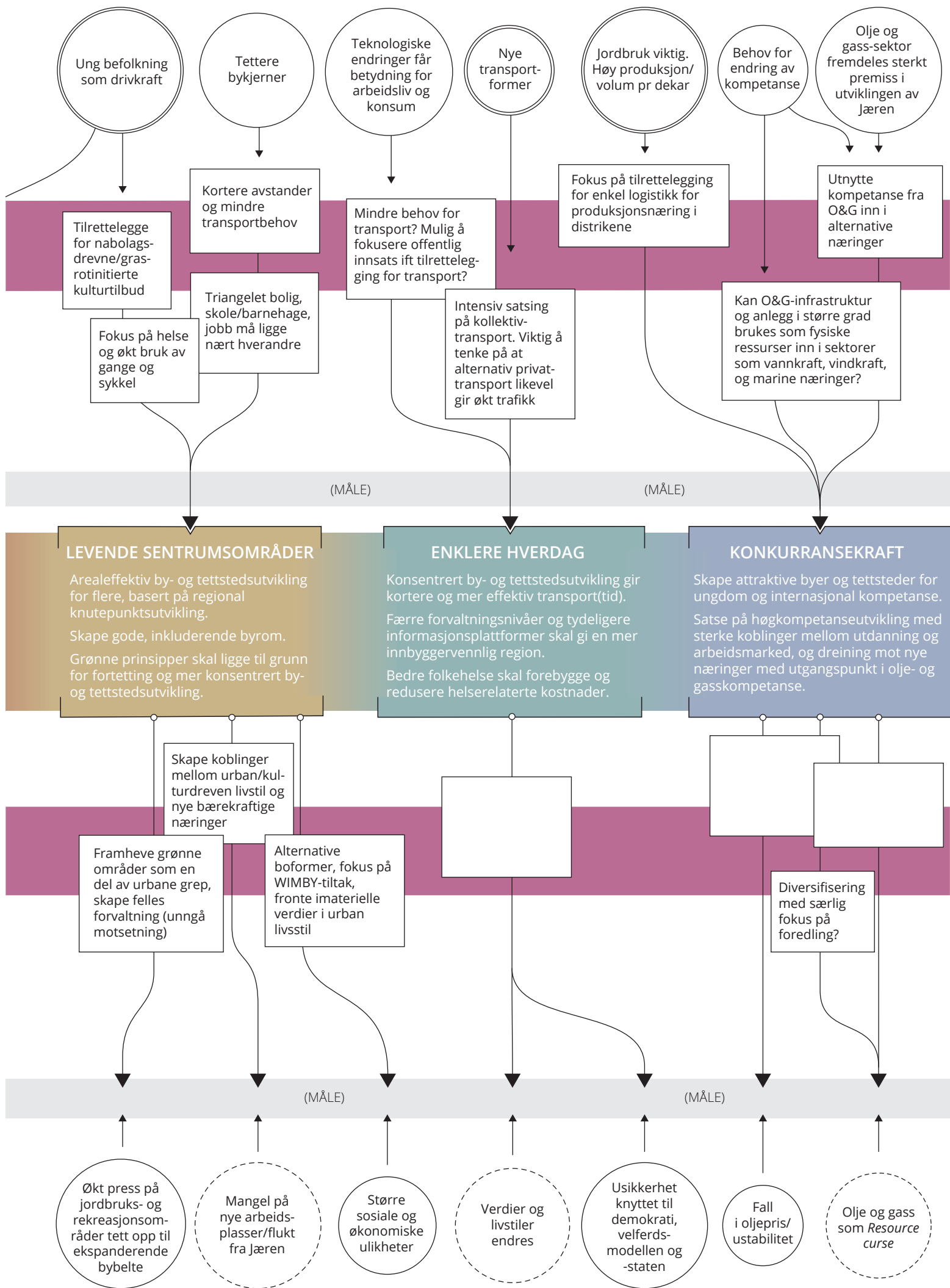
INNSATS-
OMRÅDER
OG MÅL

MOTVIRKENDE
TILTAK OG
ANBEFALINGER
som som
beskytter
målsettinger for
innsatsområder
mot uønskede
drivkrefter og
utfordringer.

BLOKKERE

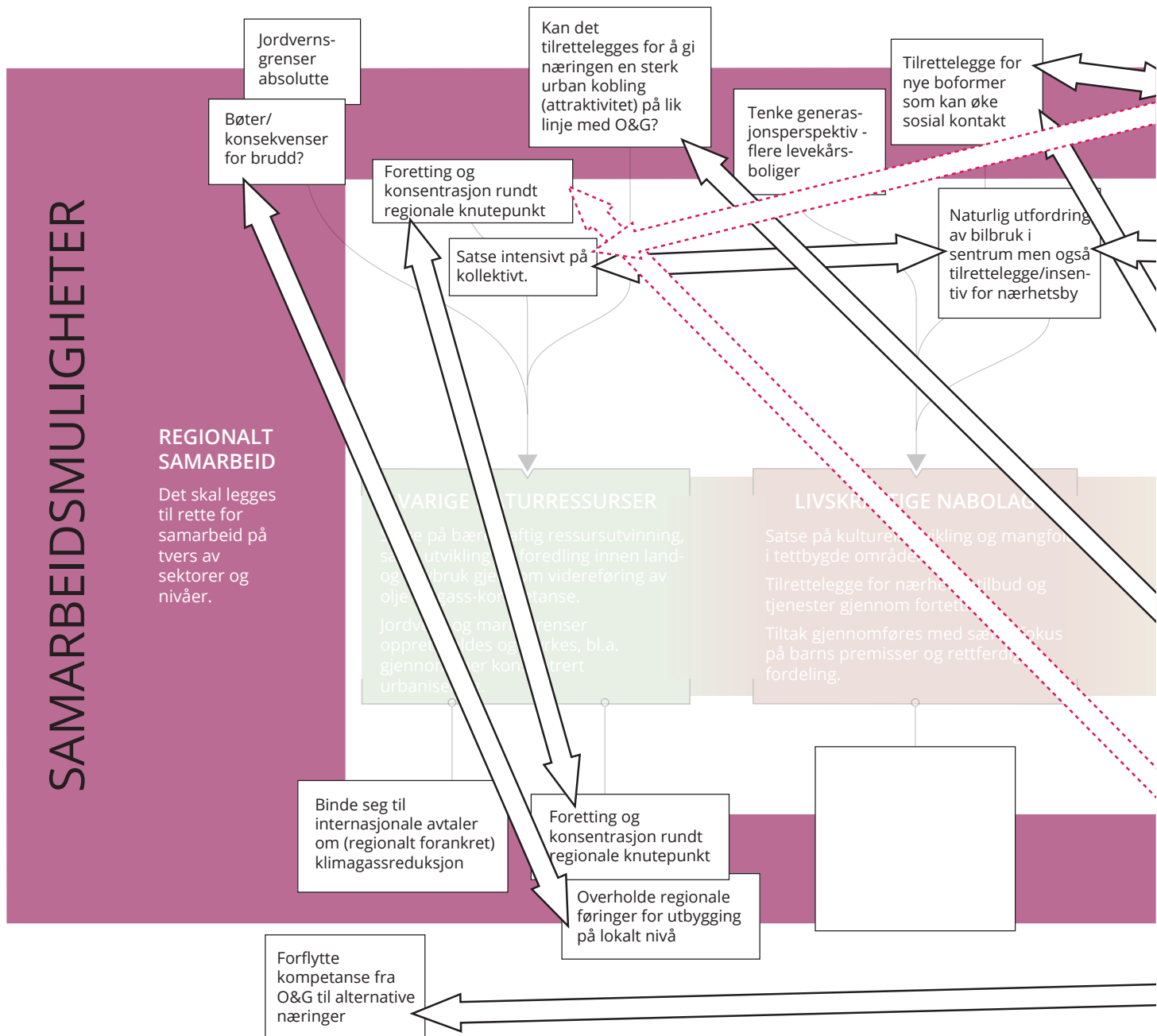
○ UØNSKEDE
DRIVKREFTER OG
○ UTFORDRINGER



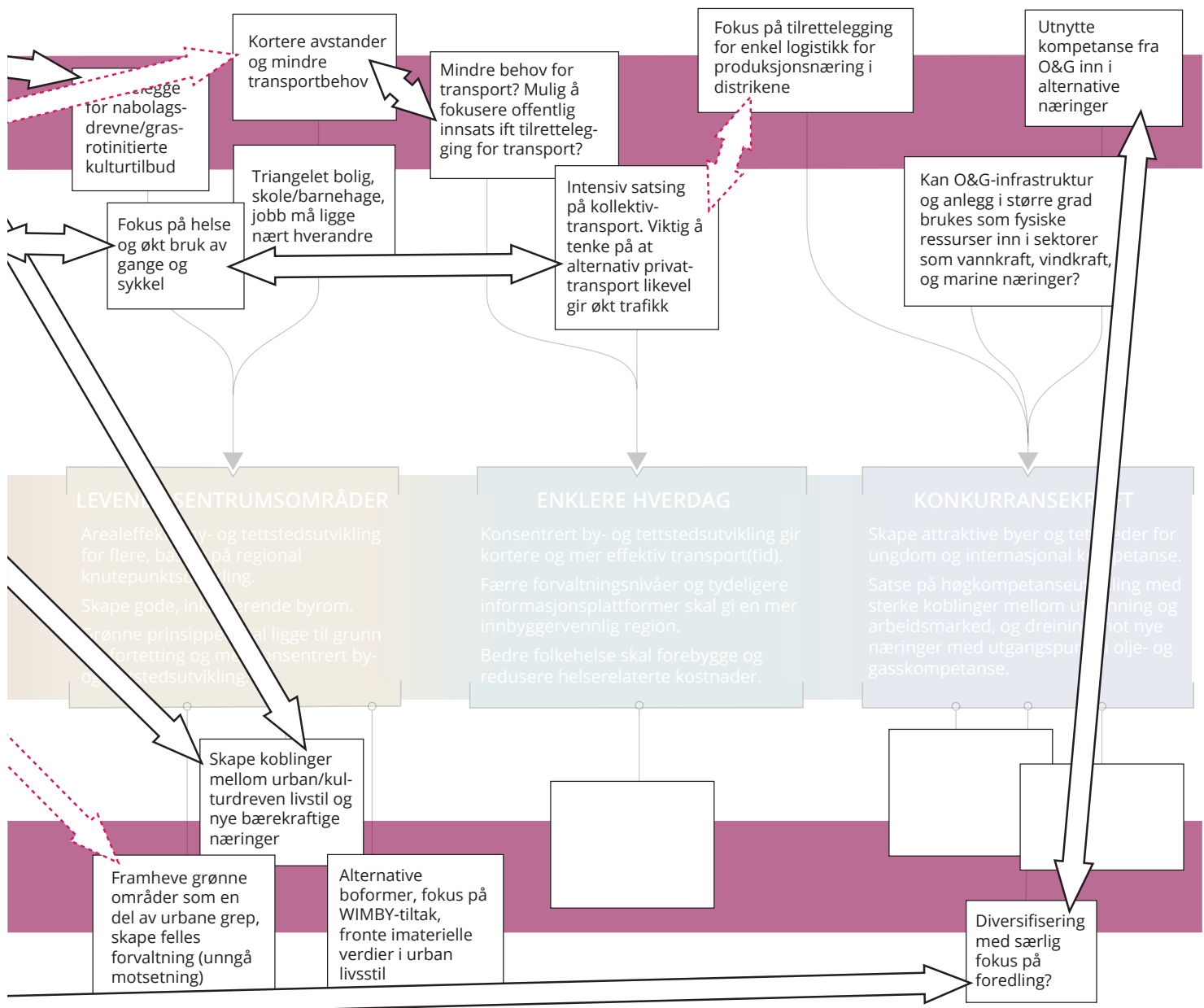


UTFORSKING AV MULIGHETER FOR REGIONALT SAMARBEID

Den visuelle motoren søker å synliggjøre hvilke potensielle samarbeidsmuligheter som kan etableres mellom ulike tiltak - på tvers av innsatsområder. Hvordan disse samarbeidene kan fungere må beskrives, men kan danne grunnlaget for pilotprosjekter i regionen. **Svarte piler** representerer potensielle synergier. **Røde stiplede piler** representerer potensielle motsetninger som kan gjøre samarbeid utfordrende.



Merk at innholdet i dette diagrammet og det på foregående side er ment for å eksemplifisere hvordan motoren kan brukes som verktøy. Innholdet er fortolkninger av innspill fra arbeidsverksteder knyttet til framtidsscenarioer med 30 års perspektiv. Skal innholdet gjøre nyttig for kortere tidsperspektiv og regionalplanarbeidet må det utvikles videre og f.eks. brukes som et prosessverktøy.





Bærekraftsmålene og målsetninger for Jæren

Å legge FNs bærekraftsmål til grunn for arbeidet med fremtidsbildene er både viktig og riktig. Et slikt grep er i tråd med regjeringens bestemmelse om at målene skal utgjøre det politiske hovedsporet for å ta tak i vår tids største nasjonale, regionale og globale utfordringer, med et tydelig grep i operasjonaliseringen av disse. Med sine 17 mål og 169 korresponderende delmål favner bærekraftsmålene om et meget bredt spekter av temaer. Til grunn ligger prinsipper om å utrydde fattigdom, ulikhet og diskriminering.

For at regionen skal forbli relevant og konkurransedyktig i årene som kommer, må politikk og målsetninger tilpasses et stadig mere sammenvevde og gjensidig avhengige internasjonale krefter. Her er bærekraftsmålene lederstjerner, som er med på å påvirke og gi retning. Likevel er det ikke alle bærekraftsmål som er relevante i en norsk kontekst. For at bærekraftsmålene skal ha nytteverdi lokalt, må derfor definisjoner og

forståelse av mål og indikatorer avklares, konkretiseres og kontekstualiseres. Per i dag finnes det allerede rundt 2000 indikatorer som er adoptert lokalt nettopp for at bærekraftsmålene skal være et nyttig strategisk verktøy for ulike geografier, samfunn og beslutningsnivå.

I det følgende presenteres en overordnet analyse av innsatsområdene sett opp mot bærekraftsmålene. Tanken er å belyse i hvilken grad de anbefalte målsetningene fra scenarioprosessen samsvarer med nasjonale og internasjonale prioriteringer. Dette er ment som en innledende øvelse. En grundig forståelse av hvordan bærekraftsmålene kan gi retning til og brukes for å måle utvikling i regionen, krever imidlertid et større stykke arbeid. I regionalplansammenheng, med et fokus på konsentrert urbanisering og å stryke samarbeid i regionen, kan det også være nyttig å legge *New Urban Agenda* til grunn for videre arbeid med bærekraftsmål og strategisk utvikling.

FNs BÆREKRAFTSMÅL



Konkurranseskraft



Regionalt samarbeid



Levende sentrumsområder



Livskraftige nabolag



Enklere hverdag



Varige naturressurser

Vi har altså, på et overordnet nivå, vurdert i hvilken grad de anbefalte målsetningene fra scenarioprosessen inkluderer - eller kan inkludere - FNs bærekraftsmål. Analysen viser at regionalplanen kan støtte opp om oppfyllelsen av en rekke mål og delmål.

Analysen viser at:

Det er ingen klar sammenheng mellom måten bærekraftsmålene og innsatsområdene er strukturert. Selv om de innbefatter mange av de samme delmålsetningene, er fokuset altså på ulike forhold.

Dette kan gjøre det mere utfordrende å bruke bærekraftsmålene direkte inn i regionalplanen. Diagrammet på side 24 viser hvilke innsatsområder som tar opp i seg de ulike bærekraftsmålene. Dette innbefatter både anbefalte målsetninger for Jæren og potensielle målsetninger som *kan* inkluderes i innsatsområdene. Innsatsområdene tar opp i seg ulike bærekraftsmål, men når vi ser innsatsområdene opp mot hverandre er det ikke et tydelig system i hvilke områder som handler om de samme bærekraftsmålene. Dette kan forklares med at det i mange tilfeller er ulike delmål som ligger til grunn (se diagrammet på neste side). For eksempel kan bærekraftsmål 11 handle om:

- å styrke innsatsen for å verne om og sikre verdens kultur- og naturarv (11.4) i forhold til varige naturressurser;
- å sørge for at alle har tilgang til trygge, lett tilgjengelige og bærekraftige transportsystemer til en overkommelig pris, og bedre sikkerheten på veiene, særlig gjennom utbygging av offentlige transportmidler og med særlig vekt på behovene til personer i utsatte situasjoner, kvinner, barn, personer med nedsatt funksjonsevne samt eldre (11.2) i forhold til levende sentrumsområder
- å oppnå en mer inkluderende og bærekraftig urbanisering med mulighet for en integrert og bærekraftig bosettingsplanlegging og -forvaltning som gir medbestemmelse i alle land. (11.3) i forhold til livskraftige nabolag.

Varige naturressurser er det innsatsområdet som inkluderer flest bærekraftsmål og -delmål, etterfulgt av konkurransekraft.

Mange av bærekraftsmålene handler om miljøet og bærekraftig utnyttelse av ressurser. Dette er viktige temaer for Jæren, som besitter store naturressurser i form av olje, dyrkbar mark, fjell og ulike økosystem. Det er derfor ikke så overraskende at mange av målsetningene for Jæren fokuserer på regionens naturressurser. Tydeliggjøringen gjennom et eget innsatsområde som handler om varige naturressurser er derfor viktig, og resonerer med internasjonale målsetninger.

Næringslivets rolle og økonomisk vekst ligger som et fundament og forutsetning for oppnåelsen av mange av bærekraftsmålene, og utgjør et eget bærekraftsmål: 8. Også for Jæren er dette tilfellet, hvor konkurransekraft utgjør et av innsatsområdene, og hvor en av usikkerhetsaksene er basert på nærings sammensetningen og forholdet mellom olje- og gasssektoren og andre næringer.

Gitt resultatene fra scenarioarbeidet, der urbanisering fremstår som en hovedakse, vil bærekraftsmål 11 være særlig relevant.

Dette ser vi også fra tabellen s.23 og sirkel s.24 (uthevet i grønt)

Gitt resultatene fra scenarioarbeidet samt fylkeskommunens fokus på arealplanlegging kan altså New Urban Agenda være et mere relevant verktøy for regionalt samarbeid enn bærekraftsmål 17.

Mål 17 og innsatsområdet om økt samarbeid er begge tverrsektorielle målsetninger. Dette reflekteres i tabellen s.23.

Bærekraftsmål og delmål sett opp mot innsatsområdene

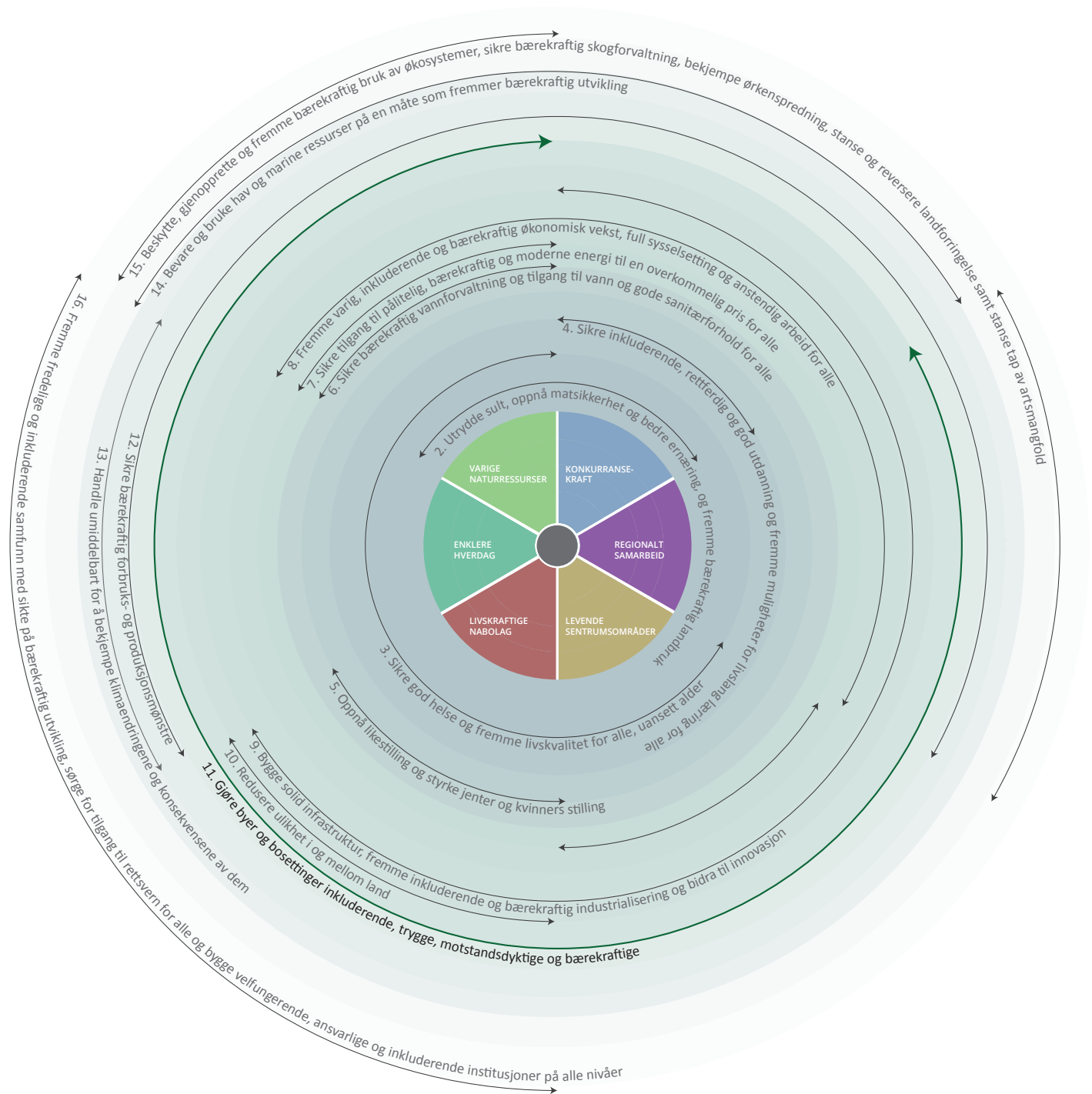
Merk at enkelte delmål ikke har eksplisitt diskutert eller anbefalt av scenariogruppen. Vi ser likevel at innsatsområdene kan favne om disse.

Mål	Innsatsområde	Delmål			
2. Utrydde sult	Varige naturressurser	2.3	2.4	2.5	
	Konkurranseskraft	2.4			
3. God helse	Varige naturressurser	3.9			
	Levende sentrumsområder	3.6	3.9		
	Livskraftige nabolag	3.9			
	Enklere hverdag	3.4	3.5	3.8	
4. God utdanning	Konkurranseskraft	4.4	4.7		
5. Likestilling mellom kjønnene	Livskraftige nabolag	5.5			
6. Rent vann og gode sanitærforhold	Varige naturressurser	6.6			
7. Ren energi for alle	Konkurranseskraft	7.2	7.3		
	Levende sentrumsområder	7.3			
8. Anstendig arbeid og økonomisk vekst	Varige naturressurser	8.4	8.9		
	Konkurranseskraft	8.1	8.2	8.4	
	Regionalt samarbeid	8.3	8.4		
9. Innovasjon og infrastruktur	Konkurranseskraft	9.2	9.4	9.5	
	Regionalt samarbeid	9.1			
	Levende sentrumsområder	9.1	9.4		
	Livskraftige nabolag	9.1			
10. Mindre ulikhet	Livskraftige nabolag	10.2	10.3		
11. Bærekraftige byer og samfunn	Varige naturressurser	11.4			
	Regionalt samarbeid	11.a	11.b		
	Levende sentrumsområder	11.2	11.3	11.6	11.7
	Livskraftige nabolag	11.1	11.3		
	Enklere hverdag	11.2	11.3		
12. Ansvarlig forbruk og produksjon	Varige naturressurser	12.2	12.3	12.4	12.5
	Konkurranseskraft	12.3	12.5	12.6	
	Regionalt samarbeid	12.2			
	Enklere hverdag	12.8			
13. Stoppe klimaendringene	Enklere hverdag	13.3			
14. Liv under vann	Varige naturressurser	14.2	14.3	14.4	
	Konkurranseskraft	14.1			
15. Liv på land	Varige naturressurser	15.1	15.2	15.4	15.5
	Regionalt samarbeid	15.9			
16. Fred og rettferdighet	Enklere hverdag	16.7	16.10		
	Regionalt samarbeid	16.7			
17. Samarbeid for å nå målene	Regionalt samarbeid	17.6			

Innsatsområder og korresponderende bærekraftsmål

I hvilken grad treffer målsetningene for innsatsområdene bærekraftsmålene?

Vi ser at alle unntatt ett bærekraftsmål er eller kan bli inkludert i de ulike innsatsområdene. En spredning av bærekraftsmål på tvers av innsatsområder viser at bærekraftsmålene og innsatsområdene er strukturert med fokus på ulike forhold.



PERSPEKTIV 2050

Fremtidsscenarioer for Jæren

Høsten 2018